

Проблеми екологізації системи управління адміністративно-територіального рівня

У статті розглянуто основи екологізації системи управління соціо-економічним розвитком адміністративної території. Систематизовані проблеми забезпечення принципів екологізації регіональної системи управління. Визначена структура напрямів екологізації системи управління територією.

Ключові слова: еколого-орієнтоване управління, соціо-економічний розвиток, адміністративно-територіальна система, екологізація регіонального управління.

Вступ. На сьогоднішній день однією з найважливіших проблем соціо-економічного розвитку території є необхідність екологізації системи управління на макро- і мікрорівні. При цьому екологічний фактор повинен бути наявний у кожній функції управління, в кожному управлінському рішенні виконавчої влади та в кожному управлінському заході на рівні органів самоврядування. Це обумовлюється з економічного, соціального та екологічного аспектів існуючої концепції сталого екологічно-збалансованого економічного розвитку. У протилежному разі прийняті будь-які управлінські рішення, що не враховують екологічного фактора, можуть бути не лише неефективними, а й шкідливими як для сьогодення, так і для майбутнього розвитку території.

Звертаючи увагу на те, що рейтинг сучасної держави у світовому суспільстві визначається рівнем соціально-економічного розвитку її адміністративно-територіальних одиниць, актуальним є дослідження еколого-орієнтованого механізму управління на територіальному рівні. Актуальним залишається формування понятійного апарату, який є початковим базисом досліджень, що визначає вектори подальших наукових розробок. З метою поглибленого дослідження процесів екологізації управління на адміністративно-територіальному рівні необхідно систематизувати наявні теоретичні положення, що стосуються взагалі теорії екологізації.

Дослідження питань еколого-орієнтованого управління знайшли своє відображення у працях таких вчених, як О. Ф. Балацький, В. О. Лук'янихін, Л. Г. Мельник, І. Л. Решетнікова, А. А. Садеков, В. Я. Шевчук та інші відомі вчені.

Вагомий внесок у формування змісту поняття адміністративно-територіальної системи зробили такі вчені: М. В. Багров, І. Р. Залуцький, П. В. Круш, О. Г. Кучабський, М. О. Пухтинський, В. О. Ржевський, С. Є. Саханенко, Д. М. Стеченко, В. І. Тітов, Ю. О. Чернецький.

На основі вище наведеного дослідження у сфері екологізації системи управління на адміністративно-територіальному рівні є актуальним і заслуговують на подальше розроблення.

Постановка завдання. Метою статті є розвиток теоретичних та методичних основ екологізації системи управління адміністративної території.

Жулавський Аркадій Юрійович, кандидат економічних наук, доцент, професор кафедри управління Сумського державного університету; Павленко Олена Олексіївна, кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри управління Сумського державного університету, Алібекова Юлія Тагібеківна, аспірант кафедри управління Сумського державного університету.

© А. Ю. Жулавський, О. О. Павленко, Ю. Т. Алібекова, 2011

Результати. На основі аналізу наукових праць провідних вчених та вітчизняного досвіду було виявлено, що основними проблемами створення еколого-орієнтованої системи управління є такі:

1) сучасне суспільство потребує нової парадигми мислення у зв'язку з необхідністю подолання екологічної кризи. «Нове» мислення повинно спиратися на всебічне урахування та впровадження у повсякденні рішення, проекти та програми саме екологічно-орієнтованих складових;

2) більшість підприємств на сьогодні функціонує лише за критеріями економічної ефективності, при цьому поза увагою залишаються екологічні та соціальні показники розвитку. Такий підхід частково або повністю не враховує екологізації виробництва та споживання, що, у свою чергу, не може забезпечити реалізації принципів сталого розвитку;

3) недостатньо враховуються екологічно обумовлені прямі та зворотні зв'язки при формуванні територіальних систем управління.

Аналіз наведених проблем дозволяє виявити їх системний характер та взаємозв'язок (рис. 1).

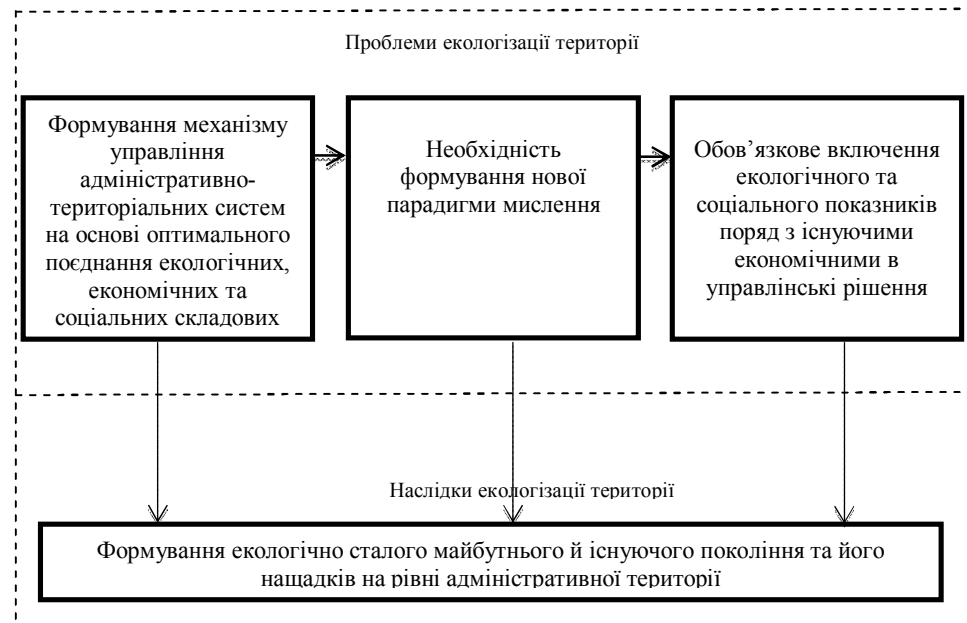

Рис. 1. Проблеми екологізації території

Для вирішення вищенаведених проблем необхідно розглянути структурно-логічну сутність поняття еколого-орієнтованого управління.

На погляд А. А. Садекова, еколого-орієнтоване управління формує і стимулює до руху ресурси території для досягнення економічних цілей, які взаємозв'язані з цілями раціонального природокористування й екологічно сталого розвитку. Еколого-орієнтоване управління стає центральною ланкою системи управління, а дія всіх інших підсистем (кадрової, виробничої, фінансової) ґрунтується на принципах раціонального природокористування та охорони навколишнього природного середовища [1].

Поняття "еколого-орієнтоване управління" на рівні підприємства визначено як цілеспрямований вплив його керівної системи на зовнішні та внутрішні організаційні процеси за допомогою системи соціо-технічних методів з метою підвищення якості

навколишнього середовища [2]. При цьому екологічна політика підприємства розглядається у взаємозв'язку з концепцією еколого-збалансованого економічного розвитку.

За В. Я. Шевчуком, екологічноорієнтоване управління – це системна складова загальної системи управління, що має на меті здійснення екологічної політики й досягнення екологічних цілей і яка містить організаційну структуру, діяльність із планування, функціональні обов'язки, відповідальність, методології і методи, процедури та ресурси, а також професійно підготовлені кадри. Екологічне управління є процесом підготовки, прийняття й реалізації рішень, спрямованих на досягнення екологічних цілей із використанням різних спеціальних та загальносистемних, адміністративних й економічних методів та механізмів [3].

Згідно з автором роботи [4] система екологічноорієнтованого управління визначається як сукупність організаційної структури, діяльності та відповідних ресурсів і методів для формування, здійснення, аналізу й актуалізації екологічної політики.

Л. Г. Мельник розглядає екологізацію управління не як синонім «охорони природи», а як спрямовану на екологічне вдосконалення, тобто зниження потреби в охороні природи. Також, за Л. Г. Мельником, екологізація – це не лише природоохоронний захід, але й вигідний напрямок отримання доходу [5].

Більшість авторів підходять до визначення еколого-орієнтованого управління досить узагальнено, без урахування рівня управління. Тому нами пропонується більш детальне дослідження еколого-орієнтованого управління саме територіально-адміністративних систем. Тож доцільно розглянути також сутність поняття адміністративно – територіальної системи.

У роботі [6] зазначено, що адміністративно-територіальну одиницю можна розглядати як соціально-економічну територіальну систему. Сукупність адміністративно-територіальних одиниць та управлінські зв'язки, які виникають між ними, формують адміністративно-територіальну структуру. Найпростішою еволюційною формою адміністративно-територіальної структури є адміністративно-територіальний поділ. Важливою ознакою адміністративно-територіального устрою, що відрізняє його від поділу, є не лише участь територіальних субсистем у визначенні оптимального обсягу делегованих владних повноважень, а й у територіальному розмежуванні відповідних адміністративних одиниць.

Згідно з [7] адміністративно-територіальна одиниця – це територія, основними ознаками якої є чітко визначені межі (адміністративні межі); наявність управлінської діяльності, до якої найчастіше разом з місцевою державною адміністрацією входять і органи місцевого самоврядування. Відповідно до [8] адміністративно-територіальна одиниця – поділ державної території відповідно до встановлених критеріїв на окремі складові частини, на основі яких створюються і функціонують органи державної влади та управління (області, районів, міст, районів у містах, села, селища, Автономна Республіка Крим).

Ряд дослідників під поняттям адміністративно-територіальної одиниці розуміють частину території держави, на основі якої реалізуються функції держави, у тому числі і місцевого самоврядування [10; 11].

Натомість Закон України “Про місцеве самоврядування в Україні” не дає ґрунтового визначення поняття адміністративно-територіальної одиниці, наводячи лише її типи, які функціонують в Україні: “область, район, місто, район у місті, селище, село” [12].

Деякі автори ототожнюють адміністративно-територіальну одиницю з регіоном.

Регіон – частина території України, яка є адміністративно-територіальною одиницею та утворена з метою здійснення державної політики щодо збалансованого розвитку територій, об'єднує райони та міста-райони, забезпечує реалізацію спільних інтересів цих районів та міст-районів, надання їх населенню визначених законом спеціалізованих

адміністративних, соціальних та культурних послуг, які об'єктивно не можуть бути надані у районах та містах-районах.

Адміністративний регіон – соціально-економічний територіальний простір субнаціонального рівня, який відповідає адміністративно-територіальному поділу країни, має органи державного управління та місцевого самоврядування. характеризується єдністю історичних, економічних, соціальних, природних та інших особливостей етнічних та культурних традицій. Йому притаманні комплексність і відносна самостійність у соціально-економічному комплексі країни, певна спеціалізація та внутрішня неоднорідність, дія одного кола нормативно – правової бази дають спроможність і здатність до саморозвитку.

У контексті дослідження доцільно визначити структурні елементи еколого-орієнтованої системи управління адміністративною територією. Зокрема, в еколого-орієнтованому управлінні мають особливості функції управління, процеси управління, взаємозв'язки різних рівнів управління (рис. 2).

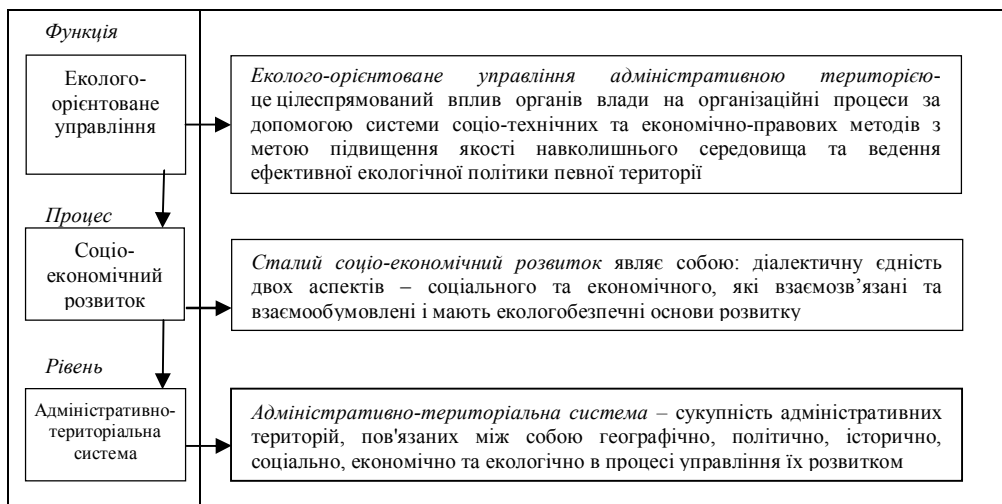

Рис. 2. Рівні формування системи еколого-орієнтованого управління адміністративною територією

Висновок. У статті систематизовані проблеми екологізації території та визначені напрями їх вирішення. Зокрема, доведено, що для створення еколого-орієнтованої системи управління необхідне, по-перше, створення нової парадигми мислення, по-друге, обов'язкове включення екологічного та соціального показників поряд з існуючими економічними та управлінськими рішеннями, по-третє, урахування екологічно обумовлених прямих та зворотних зв'язків при формуванні територіальних систем управління.

Особливої уваги у статті надано розгляду структурно-логічної сутності поняття еколого-орієнтованого управління. У статті доведено, що в еколого-орієнтованому управлінні мають особливості функції управління, процеси управління та взаємозв'язки різних рівнів управління, що дозволяє сформулювати визначення еколого-орієнтованого управління адміністративною територією як цілеспрямований вплив органів влади на організаційні процеси за допомогою системи соціо-технічних та економічно-правових методів з метою підвищення якості навколишнього середовища та ведення ефективної екологічної політики певної території.

1. Садеков А. А. Механизмы эколого-экономического управления предприятием : монография / А. А. Садеков. – Донецк : ДонГУЭТ им. М. Туган-Барановского, 2002. – 311 с.
2. Лукьянихин В. А. Экологический менеджмент: принципы и методы : монография / В. А. Лукьянихин, Н. Н. Петрушенко ; под ред. В. А. Лукьянихина. – Сумы : Университетская книга, 2004. – 408 с.
3. Шевчук В. Я. Екологічне управління / В. Я. Шевчук, Ю. М. Саталкін, Г. О. Білявський [та ін.] : підручник. – К. : Либідь, 2004. – 432 с.
4. Решетнікова І. Л. Методичні підходи до еколого-орієнтованого управління торговельним підприємством / І. Л. Решетнікова // Механізм регулювання економіки. – 2009. – Т. 1, № 4. – С. 42–47.
5. Мельник Л. Г. Екологічна економіка: підручник / Л. Г. Мельник. – Суми : Університетська книга, 2002. – 346 с.
6. Кучабський О. Г. Еволюція адміністративно-територіальних систем: теоретико-методологічний аспект [Електронний ресурс] / О. Г. Кучабський. – Режим доступу : <http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/apdu/2010-1/doc/1/07.pdf>.
7. Круш П. В. Регіональне управління: навчальний посібник / П. В. Круш, О. О. Кожемяченко. – К. : Центр навчальної літератури, 2007. – 248 с.
8. Стеченко Д. М. Управління регіональним розвитком : навч. посіб. / Д. М. Стеченко. – К. : Вища школа, 2000. – 223 с.
9. Транин А. А. Административно-территориальная организация капиталистического государства / А. А. Транин. – М.: Наука, 1984. – 145 с.
10. Саханенко С. Адміністративно-територіальний та муніципально-територіальний устрій: проблеми співвідношення та реформування / С. Саханенко // Управління сучасним містом. – 2001. – № 4–6. – С. 45–53.
11. Титов В. И. Экономика предприятия : учебник / В. И. Титов. – М. : Эксмо, 2008. – 416 с. – (Высшее экономическое образование).
12. Закон України про місцеве самоврядування в Україні // Відом. Верховної Ради України. – 1997. – № 24. – С. 170.
13. Ржевский В. А. Территориальная организация Советского государства / В. А. Ржевский. – Саратов, 1966. – 153 с.
14. Чернецький Ю. О. Стратегічне управління як інструмент забезпечення соціальної стабільності територіальної громади // Актуальні проблеми державного управління : зб. наук. пр.: Другий міжнар. наук. конгр. “Державне управління і місцеве самоврядування”. —/ редкол.: Г. І. Мостовий, В. Я. Амбросов, В. С. Бакіров та ін.; Укр. Акад. держ. упр. при Президентіві України, Харк. регіон. ін-т. – Х., 2002. Вип. 2 (13), Ч. 1. – С. 139–143.
15. Пухтинський М. Концептуальні та прикладні аспекти здійснення адміністративної реформи в Україні / М. Пухтинський // Адміністративна реформа в Україні: шлях до Європейської інтеграції : зб. наук. праць. – К. : АДЕФ-Україна, 2003. – С. 33–35.
16. Багров Н. В. Региональная геополитика устойчивого развития / Н. В. Багров. – К. : Лыбидь, 2002. – 256 с.

Отримано 01.08.2011 р.

А. Ю. Жулавський, Е. А. Павленко, Ю. Т. Алібекова

Проблеми екологізації системи управління адміністративно-територіального рівня

В статті розглянуті основи екологізації системи управління соціо-економічним розвитком адміністративної території. Систематизовані проблеми забезпечення принципів екологізації регіональної системи управління. Визначено структуру напрямків екологізації системи управління територією.

Ключевые слова: еколого-орієнтоване управління, соціо-економічне розвиток, адміністративно-територіальна система, екологізація регіонального управління.

A. Ju. Zhulavskiy, O. O. Pavlenko, Ju. T. Alibekova

Problems of ecologization of administrative-territorial level management system

The basis of ecologization of management system of the administrative are a socio-economic development are examined. Problems of providing of regional management system ecologization principles are systemized in the article. The structure of ecologization are as of territory management are defined.

Keywords: ecologically oriented management, socio-economic development, administrative-territorial system, the regional management ecologization.